

Рецензенти:

докт. психол. наук., професор Коваленко А.Б.

канд. психол. наук, доцент Бойправ М.Д.

Відповідальний за випуск: *Папуча М.В.* – докт. психол. наук., професор

Укладачі: Кошова І.В. – канд. психол. наук, доцент,

Литовченко Н.Ф. – канд. психол. наук, доцент,

Михайлова О.І. – канд. психол. наук, доцент,

Наконечна М.М. – канд. психол. наук, доцент,

Никоненко О.П. – канд. біол. наук., доцент,

Папуча М.В. – докт. психол. наук., професор

Тимошенко О.А. – канд. психол. наук, доцент,

Шилова Г.П. - ст. викладач.

Практична психологія: програма державного екзамену та методичні рекомендації / Укл.: Кошова І.В., Литовченко Н.Ф., Михайлова О.І., Наконечна М.М., Никоненко О.П., Папуча М.В., Тимошенко О.А., Шилова Г.П. - 22 с.

У методичних рекомендаціях до державного екзамену з практичної психології подано 23 теоретичних питань та 23 прикладних питань. Практичні завдання до державного екзамену опубліковані в посібнику «Проблемні питання практичної психології».

Для студентів спеціальності «Соціальна робота» за ОКР «магістр» вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації (денної і заочної форми навчання).

Пояснювальна записка

Державний екзамен з практичної психології являє собою підсумкову звітно-оцінювальну процедуру, метою якої є встановлення рівня фахової готовності випускника відділення „практична психологія” до професійної діяльності.

Вихідною концептуальною ідеєю екзамену є ретельний аналіз можливостей майбутнього спеціаліста ефективно виконувати всі головні види діяльності, що існують в галузі практичної психології (психологічне діагностування, консультативна діяльність, психокорекція, освітня психологічна діяльність, психологічна реабілітація).

Істотними складовими, що визначають успішність перерахованих видів професійної діяльності, є загальнотеоретична підготовка в галузі психологічної науки, знання основних напрямків сучасної консультативної психології, здатність до рефлексії наукового знання і проектування його в площину реальних психологічних проблем особистості та наявності системи первинних навичок аналізу запиту клієнта.

Зазначене уявлення визначає **комплексний і наскрізний** характер державного екзамену з практичної психології. Передбачається, що підготовка до нього дозволить випускнику рефлексивно, під кутом професійної реалізації, осягнути зміст всіх основних навчальних курсів з психологічних дисциплін, які вивчались протягом п'яти років підготовки.

Виокремлюють три змістовні складові, що в своїй єдності визначатимуть ступінь успішності екзаменаційної відповіді:

- теоретична;
- рефлексивно-прикладна;
- практично-аналітична.

Теоретична складова передбачає знання і розуміння випускниками основних закономірностей функціонування і розвитку психіки людини, особливостей становлення особистості в онтогенезі та окремих аспектів індивідуальних варіантів і стильових особливостей розвитку: ґрунтовних

соціально-психологічних механізмів і закономірностей існування особистості в соціумі, фундаментальних сучасних підходів до діагностичної і консультативно-корекційної роботи в галузі практичної психології.

Рефлексивно-прикладна складова передбачає виявлення студентом здатності до аналізу науково-психологічних закономірностей і їхньої реалізації в межах конкретної ситуації практично-психологічної діяльності. В межах даного напрямку виявляється можливість майбутнього фахівця використовувати загальні психологічні положення відносно вікових, гендерних, індивідуальних особливостей людини: організувати психодіагностичні процедури в межах наявної проблеми: орієнтуватися в аспектах реабілітації граничних станів особистості тощо.

Практично-аналітична складова спрямована на виявлення здатності студента реалізувати набуті протягом навчання знання і вміння для аналізу, інтерпретації і планування консультативно-корекційної діяльності в конкретному реальному життєвому випадку.

Указані складові реалізуються в структурі **екзаменаційної відповіді**, яка складається з:

1. Теоретичного питання.
2. Прикладного питання.
3. Аналіз і інтерпретація конкретної ситуації.

ВИПУСКНИК ПОВИНЕН ЗНАТИ:

- методологічні принципи і теоретичні концепції сучасної психології;
- основні закономірності існування і розвитку психіки людини;
- особливості пізнавальної діяльності особистості, напрями та специфіку практично – психологічної діяльності в цих сферах;
- індивідуально – типологічні і стильові параметри діяльності людини і систему відповідних практично – психологічних заходів;
- закономірності структури і становлення особистості в онтогенезі, найбільш важливі теоретичні уявлення світової психології щодо психології особистості;
- закономірності вікового розвитку особистості і особливості практично – психологічної діяльності з людьми різних вікових груп;
- соціально – психологічні закономірності розвитку і існування особистості в групі та в спільнотах і основні підходи до практично – психологічної діяльності в комунікативній та інтерактивній сферах;
- особливості індивідуальних варіантів розвитку особистості та принципи організації відповідної практично психологічної діяльності;
- основні положення і принципи консультативно – корекційної роботи, сучасні напрями психологічного консультування, основні засоби консультативної роботи;
- основи медико – психологічних знань, закономірності психосоматичних проявів та клінічних випадків;
- закономірності виникнення, протікання та корекції екстремальних (травматичних) переживань особистості;
- методи дослідження в психології;
- основні принципи і напрями психодіагностики;
- закономірності і засоби встановлення та використання психологічного діагнозу;

ВИПУСКНИК ПОВИНЕН ВМІТИ:

- аналізувати теоретичні положення наукової психології і рефлексивно застосовувати їх в практичній діяльності;
- виокремлювати дослідницьку проблему і планувати психологічне дослідження;
- проводити психодіагностичні обстеження, встановлювати психологічний діагноз;
- інтерпретувати дані психодіагностики, робити висновки;
- аналізувати і інтерпретувати окремий випадок за запитом;
- планувати і здійснювати систему консультативно – корекційних процедур, адекватних життєвій проблемі особистості;
- застосовувати різні способи психотерапевтичної взаємодії з клієнтом;
- планувати і здійснювати систему реабілітаційних заходів;
- гнучко реагувати на індивідуальні випадки, рефлексивно ставитись до проблем клієнта;
- відновлювати свої фахові знання, мати тенденції до професійно – особистісного зростання;
- реалізувати професійно – етичні вимоги і положення у відповідності до існуючих нормативів.

ПРОГРАМА ДО ДЕКУ:

Психологія в сучасному науковому вимірі. Психіка і її функції. Основні види психічних явищ, їх особливості та психологічні факти. Рефлексія та інтерпретація психологічних фактів. Культурно – історичне уявлення про психіку. Психологічна і психофізіологічна природа активності людини. Особистість як особливий вимір психології людини. Психологічні характеристики особистості. Ролі. Мотиви. Потреби. Самосвідомість. Саморегуляція. Поняття про індивідуальність. Індивідуальність як найвищий принципово новий рівень розвитку особистості. Індивідуально-психологічні властивості: здібності. Психологія і психофізіологія темпераменту як формально-динамічної характеристики психічної діяльності індивіду. Індивідуально-психологічні властивості: характер. Емоційна сфера людини. Емоційні стани. Індивідуальні особливості емоційної сфери. Загальна характеристика пізнавальної діяльності особистості. Особливості пізнавальної діяльності особистості. Загальні особливості, фізіологічні механізми пізнавальних процесів.

Поняття про психічний розвиток. Основні чинники, принципи та закономірності психічного розвитку. Механізми психічного розвитку, основні його складові. Психологічні особливості у період новонародженості. Характеристика психічного розвитку немовляти. Раннє дитинство(1-3 роки), основні особливості психічного розвитку. Характеристика психологічних особливостей дошкільника. Психологічна готовність дитини до школи, основні її складові. Молодший шкільний вік, особливості психічного розвитку підлітка. Юність, характеристика основних особливостей психічного розвитку. Період дорослості (рання дорослість, середня дорослість, пізня дорослість), основні показники розвитку.

Проблема виховання у педагогічній психології. Управління і самоуправління виховним процесом. Самовиховання як вищий рівень розвитку саморегуляції і самоуправління. Психологія навчання. Навчання і розвиток, розвиваюче навчання. Єдність навчання і учіння. Учбова діяльність, Структура учбової діяльності. Педагогічна діяльність, її форми, характеристики, зміст. Учбово-педагогічне співробітництво та спілкування в освітньому процесі. „Бар’єри” та основні області затруднень у педагогічній взаємодії.

Класифікація психодіагностичних методик. Психодіагностичні завдання, Психологічний діагноз. Основні етапи здійснення психодіагностики. Поняття про психодіагностичний метод та його особливості. Основні діагностичні

підходи. Психологічне дослідження як єдність діагностичної та корекційно – консультативної діяльності. Типи психодіагностичного інструментарію. Специфіка застосування психодіагностичного методу в закладах освіти при роботі з особами, які відносяться до різних вікових груп.

Сім'я як мала група. Специфічні і неспецифічні функції, сучасні моделі сім'ї та їх структура. Психологічні особливості сімейного спілкування. Психологічна сумісність. Основні психологічні моделі батьківсько-дитячих стосунків. Конфлікт в сім'ї. Поняття латентного сімейного порушення. Травматизуючі стани особистості в сім'ї. Діагностика порушень в сім'ї.

Категорія спілкування в соціальній психології. Психологічна структура спілкування, його види, функціональний аналіз, рівні. Сутність міжособистісної комунікації. Психологічна природа засобів спілкування. Психологічні особливості невербальної комунікації. Співвідношення категорій “спілкування” і “взаємодія”.

Структурний аналіз міжособистісної взаємодії. Типи взаємодії. Соціальна перцепція: механізми розуміння людьми один одного. Каузальна атрибуція. Психологічний вплив в процесі спілкування. Види, принципи та механізми психологічного впливу. Перешкоди і дефекти спілкування. Види, принципи та механізми психологічного впливу. Перешкоди і дефекти спілкування: утруднене спілкування, комунікативні бар'єри, самотність, аутичність, деформація спілкування. Види соціальних груп. Параметри, що характеризують індивіда як члена групи. Мала група: динамічні характеристики. Соціально-психологічна структура особистості. Характеристика особистості як члена групи. Статус, авторитет, престиж, позиція.

Національна соціально-психологічна служба та психологічна служба освіти, як її складова: структура, функції, мета і завдання. Психологічна служба загальноосвітньої школи: предмет та завдання, типи організації, організація діяльності шкільного психолога. Умови ефективної діяльності шкільної психологічної служби. Основні види діяльності практичного психолога в школі. Психологічна служба інноваційних закладів. Психологічна служба закладів інтернатного типу. Психологічна служба дошкільного закладу. Психологічна служба вищих закладів освіти. Психологічна служба оздоровчого табору. Особливості просвітницької діяльності практикуючого психолога.

Особливості вітчизняної консультативної практики. Види психологічної допомоги особистості. Головні цілі і завдання діяльності психолога-

консультанта. Поняття про психологічне здоров'я. Проблема розмежування критеріїв психологічного та психічного здоров'я. Основні причини психологічних проблем особистості. Загальна характеристика консультативного процесу. Основні етапи і завдання консультативного процесу. Консультування клієнта в основних парадигмах надання психологічної допомоги. Загальні проблеми вітчизняної теорії психологічного консультування. Психодіагностична парадигма консультування. Основні завдання консультування у поведінковому напрямі психотерапії. Когнітивна парадигма психологічного консультування. Гуманістичні принципи психологічного консультування. Індивідуальне консультування особистості у кризових станах. Консультування жертв гоміциду. Особливості консультування клієнтів похилого віку. Особливості надання психологічної допомоги дітям і підліткам. Основні характеристики сімейного консультування. Особливості психологічної допомоги особам з девіантною поведінкою. Психологічна допомога соматично хворим людям. Психологічна допомога при посттравматичному стресовому синдромі. Особливості психологічної допомоги при психологічній залежності. Основи профконсультування професійного відбору. Групові форми роботи в практичній психології. Класифікація основних форм групової психокорекційної роботи. Особливості групової динаміки у психокорекційних групах. Основні методи психокорекційної роботи у тренінгових групах.

Особистість як об'єкт психологічного дослідження: загальнотеоретичне і практично-прикладне значення досліджень особистості в психології. Теоретичний аналіз методологічних підходів і емпіричних методів дослідження особистості в психології. Структура особистості. Поняття структури в персонології, психології та інших науках. Методологічні підходи до визначення структури особистості. Мотиваційно-потребова сфера особистості. Проблема активності людини та її витоків у сучасній психології. Становлення особистості і її життєвий шлях. Особистість в соціальній ситуації. Психологія соціальних ситуацій. Розвиток особистості в контексті життєвої ситуації. Провідні напрями дослідження особистості в сучасній психології: психоаналітичний напрям, гуманістичний напрям, теорії особистісних рис, екзистенціальна психологія. Особистість у вітчизняній психології. Психологічне здоров'я: нормальний та аномальний розвиток особистості. Психосоматичні явища. Причини поведінки, що відхиляється. Соціальні умови психологічного здоров'я людини.

ЗМІСТ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ

Відповідь складається з трьох питань.

Перше з них є комплексним, теоретично-аналітичним, **друге** – прикладним, **третє питання** – практична ситуація (задача).

Відповідь на перше питання має містити такі аспекти

1. Теоретично-методологічний аналіз психологічної і психофізіологічної сутності даного явища (процесу, властивості), його значення в контексті функціонування цілісної особистості.
2. Співвідношення загального, вікового та індивідуального в межах даного явища.
3. Психологічні закономірності діагностування даного явища.
4. Функціонування в нормі та можливі психологічні відхилення.
5. Психокорекційні та консультативні заходи відносно проблем, пов'язаних із відхиленням даного явища від нормативного існування.

ПРОПОНУЮТЬСЯ ТАКІ ПЕРШІ ПИТАННЯ

ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА:

1. Самосвідомість особистості.
2. Неусвідомлювані психічні процеси і явища.
3. Мотиваційно-потребова сфера особистості. Спрямованість.
4. Розвиток особистості.
5. Пам'ять та увага.
6. Відчуття та сприймання.
7. Мислення та мовлення.
8. Темперамент, характер, здібності.
9. Емоційно-вольова сфера особистості.
10. Індивідуальність. Життєвий шлях особистості.
11. Внутрішньоособистісні конфлікти і суїцидальна поведінка.

12. Індивідуальність та її діяльність.
13. Психологічні закономірності міжособистісної комунікації.
14. Міжособистісне сприймання.
15. Існування особистості в малій групі.
16. Формування особистості. Психологія навчання та виховання.
17. Професійна самореалізація особистості.
18. Професійні, етичні і моральні вимоги щодо діяльності практичного психолога.
19. Життєвий цикл і вікові кризи.
20. Основні напрями сучасної психології.
21. Психологічні особливості українського національного характеру.
22. Розкрити статус та особливості взаємодії різнорівневих компонентів структури індивідуальності.
23. Методи наукового психологічного дослідження.

Друге питання білета має науково-прикладний характер. Відповідь на нього передбачає виявлення студентом-випускником розгорнутої системи знань і вмінь у галузі психологічної практики.

ПРОПОНУЮТЬСЯ ТАКІ ДРУГІ ПИТАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА:

1. Психологічне діагностування мотиваційно-потребової та емоційно-вольової сфер особистості.
2. Психологічне діагностування пізнавальних психічних процесів.
3. Психологічне діагностування темпераменту і характеру особистості.
4. Психологічне діагностування взаєностосунків і комунікативної сфери особистості.
5. Особливості психологічної допомоги на різних вікових етапах.
6. Особливості психологічної допомоги особам із девіантною поведінкою.
7. Особливості психологічної допомоги при посттравматичному стресовому синдромі.
8. Особливості психологічної допомоги соматичне хворим людям.

9. Особливості організації і проведення індивідуального психологічного консультування.
10. Особливості надання психологічної допомоги сім'ї.
11. Групові форми роботи в практичній психології.
12. Особливості психологічної допомоги особистості в психоаналітичному напрямі.
13. Особливості психологічної допомоги в гуманістичному напрямі.
14. Психологічне здоров'я та професійно важливі якості особистості психолога-практика.
15. Особливості психологічної допомоги в межах екзистенціальної психології.
16. Особливості психологічної допомоги в біхевіоральній терапії.
17. Організація психологічної служби в закладах освіти.
18. Особливості просвітницької діяльності практичного психолога.
19. Проективні методи у дослідженні особистості.
20. Сучасні напрями психотерапії.
21. Обґрунтуйте необхідність функціонування психологічної служби в інноваційних навчально – виховних закладах, вузах.
22. Психологічна характеристика невербальних засобів комунікації. Проблема інтерпретації невербальної поведінки.
23. Експеримент як основний метод наукового психологічного дослідження.

Третє питання білета (психологічне діагностування, опис конкретної ситуації) передбачає виявлення студентом уміння застосувати узагальнені наукові знання з різних галузей психології для аналізу можливих причин виникнення даної ситуації, уміння сконцентруватися на цілісній унікальній психічній реальності суб'єктів-учасників цієї ситуації, обґрунтувати варіант (або варіанти) рішення. Обраний студентами алгоритм аналізу конкретної ситуації демонструє рівень його особистісного та професійного орієнтування у реальних обставинах діяльності практичного психолога, можливості у вирішенні проблеми співвідношення номотетики й ідеографії.

СХЕМА АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ:

- Визначення і формування проблеми, описаної у ситуації. Правильне формування проблеми обумовлює вибір конкретної галузі психологічного знання, у термінах якого доцільніше аналізувати дану ситуацію (наприклад, соціальної психології, вікової психології, психологічного консультування чи психотерапії).
- Опис вірогідної генези проблеми, яка викликала виникнення даної ситуації. Висування психологічних гіпотез відносно характеру та причин поведінки діючих осіб ситуації. Побудова гіпотез підказує напрями пошуку рішень ситуації.
- За необхідністю обґрунтувати: а) доцільність проведення психодіагностичного дослідження; б) вибір конкретного психодіагностичного інструментарію.
- Формулювання й обґрунтування основних задач психологічного впливу чи взаємодії, виходячи з можливих результатів психодіагностичного дослідження чи аналізу причин виникнення описаної у ситуації проблеми.
- Опис та обґрунтування можливих (доцільних) способів рішення сформульованих задач з арсеналу психологічних методів і технік.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология.- М.: Академия, 1997. – 368 с.
2. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы. – М., 1990.
3. Алешина Ю. Индивидуальное и семейное консультирование. - М.: Независ. Фирма “Класс”, 1999. – 208 с.
4. Алешина Ю.Е. Консультативная беседа: введение в практическую социальную психологию.- М., 1996.
5. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М.: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001.
6. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2003.
7. Андреева Г.М. Социальная психология. - М., 2001.
8. Анциферова Л.И. Психология повседневности: жизненный мир личности и «техники» ее бытия// Психология социальных ситуаций. – СПб.: Питер, 2001. – С. 285-308.
9. Балл А.Г. Теория учебных задач: психолого-педагогический аспект. – М., 1990.
10. Бандура А. Теория социального научения. - СПб., 2000.
11. Батуев А.С. Высшая нервная деятельность. – М.: Высшая школа, 1991.
12. Берн Ш. Гендерная психология. - М., СПб., 2001.
13. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. - М.: Прогресс, 1986.- 421 с.
14. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. – К., 1998.
15. Битянова М.Р. Социальная психология: наука, практика и образ мыслей. - М., 2001.
16. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
17. Божович Л.И. Этапы формирования личности. – М., 1995.
18. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – К.: Укртехпрес, 1997. – 215 с.
19. Братусь Б.С. Аномалии личности. - М.: Мысль, 1988. – 302 с.
20. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер Ком, 1999.
21. Бурлачук Л.Ф., Савченко Е.П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). – К., 1995.

22. Бурменская Г.В., Кабанова О.А., Лидерс А.Г. Возрастно-психологическое консультирование. – М.: МГУ, 1990. – 135 с.
23. Василюк Ф.Е. Психология переживания. – М.: МГУ, 1984.
24. Возрастная психология. Хрестоматия / Под ред. В.С. Мухиной, А.А. Хвостова. – М., 1999.
25. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк. – СПб.: Союз, 1997. – 96 с.
26. Выготский Л.С. Вопросы детской (возрастной) психологии. Собр.соч. в 6 т. – М.: Педагогика, 1984. – Т.4. – С.243-385.
27. Выготский Л.С. Психология. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008 с.
28. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию. Курс лекций. – М.: ЧеРо, 1998. – 336 с.
29. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию. – Самара: Идательский дом “БАХРАХ-М”, 2000. – 248 с.
30. Горностай П.П. Теория и практика психологического консультирования. – К., 1995. – 112 с.
31. Грановская Р.С. Элементы практической психологии. – Л. :ЛГУ.,1988. – 564 с.
32. Гурьева В.А. Психогенные расстройства у детей и подростков. – М., 1996.
33. Давыдов В.В. Генезис и развитие личности в детском возрасте // Вопросы психологии. – 1992. – №1-2. – С.22-32.
34. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996. – 544 с.
35. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. – М., 1996.
36. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность: конфликт, гармония. – К.: Политиздат Украины, 1987. – 157 с.
37. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер, 2000. – 368 с.
38. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2000.
39. Егорова М.С. Психология индивидуальных различий. – М., 1997.
40. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1986. – Т.1. – 320 с.
41. Зейгарник Б.В. Патопсихология. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986. – 287 с.
42. Зейгарник. Б.В. Теория личности Курта Левина. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 116 с.
43. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М., 1999.

44. Зинченко В.П., Моргунов Е.Б. Человек развивающийся. - М.: Тривола, 1994. – 332 с.
45. Змановская Е.В. Девиантология (психология отклоняющегося поведения). – М., 2003.
46. Знаков В.В. Понимание в познании и общении. - М., 1994.
47. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология. – СПб.: Питер, 2001.
48. Калина Н.Ф. Основы психотерапии. - К.: Ваклер, 1997. – 272 с.
49. Келли Дж. Психология личности. Теория личных конструктов. – СПб.: Речь, 2000. – 249 с.
50. Клейберг О.А. Психология девиантного поведения. – М., 2001.
51. Клиническая психология / Под ред. Тарабрина Н.В. – СПб.: Питер, 2000. – 352 с.
52. Кон И.С. Открытие “Я”. – М.: Политиздат, 1978. – 367 с.
53. Кондрашенко В.Т. Девиантное поведение у подростков. – Минск, 1988.
54. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. – К., 1995.
55. Корнев М.Н., Фомічова В.М. Психологія масової поведінки. - К., 2000.
56. Корнилова Т.В. Введение в психологический эксперимент. – М.: Изд-во МГУ; Изд-во ЧеРо, 2000.
57. Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Социодинамическая психиатрия. – М., 2000.
58. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості.- К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
59. Коттлер Дж. Совершенный психотерапевт. – СПб.: Питер, 2002. – 350 с.
60. Кочюнас Р. Психологическое консультирование. – М.: Академ. Проект., 1999. – 240 с.
61. Кочюнас Р. Психотерапевтические группы: Теория и практика / Пер. с лит. – М.: Академ.Проект, 2000. – 240 с.
62. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2002. – 992 с.
63. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: теоретический и прикладной аспекты. - М., 1991.
64. Кричковська Т.Д. Психологія дітей дошкільного віку. – Ніжин, 2001.
65. Кулагина И.Ю. Возрастная психология: развитие ребенка от рождения до 17 лет. – М., 1998.
66. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение. - СПб., 2001.
67. Купер К. Индивидуальные различия. – М.: Аспект Пресс, 2000.

68. Кэлвин С.Холл, Линсдей Гарднер. Теории личности. – М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. – 592 с.
69. Левченко И.Я. Патопсихология: теория и практика. – М., 2000.
70. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения. В 2т. – М.: Педагогика, 1983. – Т.1. – 392 с. – Т.2. – 320 с.
71. Лерш Ф. Розуміння особи у психології // Гуманістичні підходи в західній психології ХХ століття. – К.: Пульсари, 2001. – С.93-121.
72. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций. – М.: Смысл; PerSe, 2000.
73. Личко А.Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. – Л.: Медицина, 1983. – 255 с.
74. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1984.
75. Мадди С. Теории личности. Сравнительный анализ. – СПб.: Речь, 2002. – 539 с.
76. Майерс Д. Социальная психология. – СПб., 1996.
77. Максименко С.Д. Общая психология. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 1999. – 528 с.
78. Максименко С.Д. Основы генетичної психології. – К: НПЦ Перспектива, 1998. – 220 с.
79. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методології, методи, програми, процедури. – К.: Наукова думка, 1998. – 216 с.
80. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.Н. Основы детской патопсихологии. – К., 1996.
81. Маркова А.К. Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, 1990. – 102 с.
82. Маркова А.К., Никонова А.Я. Психологические особенности индивидуального стиля деятельности учителя // Вопросы психологии. – 1984. – №5.
83. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Евруния, 2001. – 472 с.
84. Маслоу А. Психология бытия. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 1997. – 304 с.
85. Машбиц Е.И. Психологические основы управления учебной деятельностью. – К., 1987.

86. Мей Р. Искусство психологического консультирования. - М.: Апрель-пресс, ЭКСМО-пресс, 2001. – 252 с.
87. Мей Р. Становлення екзистенційної психології // Гуманістичні підходи в західній психології ХХ ст. – К.: Пульсари, 2001.- С.124-164.
88. Менегетти А. Система и личность. - М.: Онтопсихология, 2003. – 319 с.
89. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М.: Педагогика, 1986. – 254 с.
90. Мухина В.С. Детская психология. – М., 1985.
91. Нартова-Бочавер С.К. Дифференциальная психология. – М.: Флинта, 2003.
92. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
93. Непомнящая Н.И. Психодиагностика личности. – М.: Владос, 2001. – 189 с.
94. Никоненко О.П., Ярослав Н.С. Психологія молодшого школяра. – Ніжин, 2001.
95. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. – К., 1990
96. Общая психодиагностика/Под ред. А.А. Бодалёва, В.В. Столина. – М.: МГУ, 1987.
97. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: ТЦ «Сфера», 1996.
98. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М., 2001.
99. Олпорт Гордон В. Личность в психологии. – М.: КСП, СПб.: Ювента, 1998. – 345 с.
100. Олпорт Г. Становление личности. – М.: Смысл, 2002. – 461 с.
101. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб., 2001.
102. Орбан-Лембрик Л.Є. Соціальна психологія. – К., 2003.
103. Организационная психология. Хрестоматия. – СПб., 2000.
104. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности. – М., 1991.
105. Основы практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелева та ін. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
106. Основы психофизиологии / Отв. ред. Ю.И.Александров. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 432с.
107. Панок В.Г., Цушко І.І. Нове положення про психологічну службу системи освіти України // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 2.

108. Папуча М.В., Кричковська Т.Д. Особистість: розвиток, соціалізація, виховання. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2001. – 147 с.
109. Папуча М.В. Психологія ранньої юності. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2001. – 137 с.
110. Педагогічна психологія / За ред. Л.М. Проколієнко, Д.Ф.Ніколенка. – К.: Вища школа, 1991.
111. Перспективы социальной психологии: Пер. с англ. – М., 2001.
112. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. – М., 1994.
113. Практикум по психодиагностике. Дифференциальная психометрика / Под ред.
114. Столина В.В., Шмелёва А.Г. – М.: Изд-во Моск.ун-та, 1984.
115. Практическая психодиагностика: методики и тесты/ Ред. Райгородский Д.Я.. – Самара, 2000.
116. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: ТЦ «Сфера», 2000. – 528 с.
117. Принцип развития в психологии / Под ред. Л.И.Анциферовой. – М.: Наука, 1978. – 366 с.
118. Проблема субъекта в психологической науке. – М.: Академический проект, 2000. – 320 с.
119. Психіатрія: Підручник / За ред.проф. О.К.Напрєєнка. – К., 2001.
120. Психические состояния / Под ред. Л.В.Куликова. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
121. Психологія / За ред. Костюка Г.С. – К.: Радянська школа, 1968. – 572 с.
122. Психологія внутрішнього світу / Упорядник Т.Гончаренко. – К., 2003. – 127 с.
123. Психология индивидуальных различий / Под ред. Гиппенрейтер Ю.Б., Романова В.Я. – М.: ЧеРо, 2000. – 778 с.
124. Психология личности в трудах зарубежных психологов / Под ред. Реана А.А. – СПб.: Питер, 2000. – 320 с.
125. Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб.: Питер, 2000. – 476 с.
126. Психология личности: Тексты / Под ред. Гиппенрейтер Ю.Б., Пузыря А.А. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – 286 с.
127. Психология: Словарь / Под ред. Петровского А.В., Ярошевского М.Г. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

128. Психология мотивации и эмоций / Под ред. Гиппенрейтер Ю.Б., Фаликман М.В. – М., 2002. – 751 с.
129. Психология социальных ситуаций. Хрестоматия. – СПб.: Питер, 2001. – 403 с.
130. Психология: Учебник / Под ред. Крылова А.А. – М.: Проспект, 2000.
131. Психология формирования и развития личности / Под ред. Анциферовой Л.И.. – М.: Наука, 1981. – 365 с.
132. Психология человека от рождения до смерти / Под ред. Реана А.А. – СПб. –М., 2002.
133. Психология эмоций: Тексты. / Под ред. Вилюнаса В.И., Гиппенрейтер Ю.Б. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 286 с.
134. Психотерапевтическая энциклопедия / Под ред. Карвасарского Б.Д. – СПб.: Питер, 2000.
135. Ранняя профилактика отклоняющегося поведения учащихся / Под ред. Татенко В.А., Титаренко Т.М. – К., 1989.
136. Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия // Психология личности в трудах зарубежных психологов / Под ред. Реана А.А. – СПб.: Питер, 2000. – С. 224-233.
137. Розин В.М. Психология: теория и практика. – М.: Форум, ИНФРА-М, 1998.- 294 с.
138. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание // Человек и мир. – СПб.: Питер, 2003. – 508 с.
139. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000.– 712 с.
140. Рудестам К. Групповая психотерапия. – М.: Прогресс, 1990. –367 с.
141. Сатир В. Психология семьи. – СПб., 2001.
142. Семиченко В.А. Психология личности. – К.: Магистр, 2001. – 425 с.
143. Скрипченко О.В., Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з психології та педагогіки. – К., 2000.
144. Смирнов В.М. Нейрофизиология и высшая нервная деятельность детей и подростков. – М.: Академия, 2000.
145. Смирнов М.И. Психологические проблемы воспитания. – М., 1985.
146. Собчик Л.Н. Введение в психологию интегральной индивидуальности. – М.: Институт прикладной психологии, 2000. – 509 с.
147. Соколова Е.Т. Самосознание и самооценка при аномалиях личности. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 214 с.

148. Социальная психология в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. – СПб., 2000.
149. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста / Под ред. Циркина С. Ю. – СПб., 2000.
150. Теплов Б.М. Избранные труды : В 2т. – М.: Педагогика, 1985.
151. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 364 с.
152. Фрейд З. Введение в психоанализ: лекции. – М., 1989.
153. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1994.
154. Фромм Э. Душа человека. - М.: ООО Изд-во АСТ-ЛТД, 1998. – 204 с.
155. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность.– М.: Педагогика, 1986. – Т.1. – 407 с.
156. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Работы советских авторов периода 1946 – 1960г.г. / Под ред. Ильясова И.И., Ляудис В.А. – М.: МГУ, 1980.
157. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Питер, 1999. – 608 с.
158. Чепелева Н.В. Життєва ситуація особистості // Основи практичної психології. – К.: Либідь, 1999. – С. 112-135.
159. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: ВЛАДОС, 1998.
160. Шибутани Т. Социальная психология. – М., 1968.
161. Шихирев П.Н. Современная социальная психология. – М., 1999.
162. Шнейдер А.Б. Психология семейных отношений. – М., 2000.
163. Щотка О.П. Вікова психологія дорослої людини. – Ніжин, 2002.
164. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. – СПб., 2002.
165. Экзистенциальная психология / Под ред. Р. Мэя. – М. ЭКСМО, 2001. – 619 с.
165. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. М.: Педагогика, 1989. – 553 с.
166. Эриксон Э. Детство и общество. – СПб.: Питер, 1995.
167. Юнг К.Г. Душа и миф. – К. – М., 1997. – 383 с.
168. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції. – К.: Либідь, 1996. – 264 с.